

8. Morphe – Allomorphe

Στις προηγούμενες συναντήσεις μας είδαμε τα διάφορα μορφήματα και τον ρόλο τους.

Πρόκειται για τις μικρότερες μονάδες της Γλώσσας που φέρουν μιας κάποιας μορφής/είδους πληροφορία – και δεν έχουν καμία σχέση με τις συλλαβές:

Ύλη (Lehrmaterial):

Morphologie-Grundstudium/e-morphologie-1-Lehrmaterial-Grundstudium-1.ppt (3)

Morpheme und Silben: ♣ Morpheme: Worttrennung nach Bedeutungseinheit

♣ Morphem 1 = lieb

♣ Morphem 2 = en

Silben: Worttrennung nach phonetischen-phonologischen Regeln

♣ Silbe 1 = lie

♣ Silbe 2 = ben

Ύλη (Lehrmaterial):

Morphologie-Grundstudium/e-morphologie-1-Lehrmaterial-Grundstudium-1.ppt (4)

Morpheme:

Hund+e

♣ Morphem 1 = Hund

♣

Morphem 2 = e

ge+stand+en

♣ Morphem 1 = stand

♣ Morphem 2 = en ♣ Morphem 2 = ge

grün-lich

♣ Morphem 1 = grün

♣ Morphem 2 = lich

Ωστόσο, όπως και η λέξη-μόρφημα «Hund» περιγράφουν μια οντότητα που αφορά «χειροπιαστές», εύκολα περιγράψιμες έννοιες. Για αυτόν τον λόγο είναι λεξικά μορφήματα - Lexikalische Morpheme (lexical morphemes).

Τα λεξικά μορφήματα περιέχουν πληροφορίες που περιγράφουν πρόσωπο ή αντικείμενο και ενέργεια ή που προσδιορίζουν ένα πρόσωπο ή αντικείμενο (οντότητα) ή μια ενέργεια – «χειροπιαστές», εύκολα περιγράψιμες έννοιες- αφορούν τα λεξικά μορφήματα - Lexikalische Morpheme (lexical morphemes).

Στην Γραμματική, τα λεξικά μορφήματα αποτελούν την βάση (θέμα) ουσιαστικών, ρημάτων και επιθέτων και των (άκλιτων) επιρρημάτων.

Οι λέξεις - ή γλωσσικά στοιχεία- που περιγράφουν πιο αφηρημένες –πληροφορίες Γραμματικής/Λογικής σε μια πρόταση, όπως σύνδεσμοι, προθέσεις, κλίση, πτώση κλπ. – γραμματικά στοιχεία - αφορούν τα γραμματικά μορφήματα - Grammatische Morpheme (grammatical morphemes).

Όπως αναφέραμε, τα μορφήματα είτε είναι λεξικά (Lexikalische Morpheme) είτε είναι γραμματικά (Grammatische Morpheme) μπορεί ταυτόχρονα να αποτελούν (μικρές) λέξεις ή να αποτελούν τμήμα μιας λέξης – ως μικρότερης μονάδας της Γλώσσας που φέρει μιας κάποιας μορφής πληροφορία.

Αν αποτελούν (μικρές) λέξεις είναι ελεύθερα μορφήματα – freie Morpheme

Αν αποτελούν τμήμα μιας λέξης είναι δεσμευμένα μορφήματα – gebundene Morpheme.

Στην περίπτωση στην οποία τα δεσμευμένα (gebundene) γραμματικά μορφήματα - Grammatische Morpheme (grammatical morphemes) που περιγράφουν πιο αφηρημένες –πληροφορίες Γραμματικής/Λογικής, αφορούν πληροφορίες που περιέχονται στην κλίση ουσιαστικών, επιθέτων και ρημάτων χωρίς να αλλάξει οτιδήποτε άλλο στην καθαυτή σημασία της λέξης τότε πρόκειται για Flexion – κλίση (inflection)

Στην περίπτωση στην οποία τα δεσμευμένα (gebundene) γραμματικά μορφήματα - Grammatische Morpheme (grammatical morphemes) που περιγράφουν πιο αφηρημένες –πληροφορίες Γραμματικής/Λογικής, αφορούν πληροφορίες όπου πραγματοποιείται- είτε λίγο είτε πολύ - οποιαδήποτε αλλαγή- στην καθαυτή σημασία της λέξης τότε πρόκειται για παραγωγή νέων λέξεων – «Παραγωγή» Derivation (derivation).

Επειδή πρόκειται για παραγωγή νέων λέξεων το Derivation είναι Wortbildungsprozess, ενώ το Flexion όχι.

Τα Γερμανικά είναι ιδιαίτερα παραγωγική γλώσσα (produktiv).

Η Παραγωγή (Derivation) και την Σύνθεση (Komposition) αποτελούν Wortbildungsprozesse.

Η διαφορά της Σύνθεσης (Komposition) από την Παραγωγή (Derivation) είναι ότι η Σύνθεση (Komposition) αφορά λέξεις ενώ η Παραγωγή (Derivation) αφορά δεσμευμένα γραμματικά μορφήματα (grammatische Morpheme).

Από τις λέξεις αυτές, με την σύνδεση με άλλες λέξεις (και λεξικά μορφήματα) δημιουργούνται οι νέες – σύνθετες – λέξεις (Komposita – compound words) με την διαδικασία της Σύνθεσης (Wortbildungsprozess: Komposition).

Υπάρχουν μορφήματα τα οποία έχουν ιδιαίτερες σχέσεις μεταξύ τους.

Ένα σημαντικό είδος σχέσης μεταξύ μορφημάτων είναι να περιέχουν την ίδια πληροφορία.

Στην πραγματικότητα δεν πρόκειται για διαφορετικά μορφήματα αλλά για ένα μόρφημα που παίρνει διάφορες μορφές.

Τυπικό παράδειγμα είναι οι καταλήξεις των ουσιαστικών και των επιθέτων, όταν πρόκειται, για παράδειγμα, για την πληροφορία «πληθυντικός αριθμός»

γάτ-ες
σκύλ-οι
σκυλ-ιά

Katz-en
Hund-e

Άλλο τυπικό παράδειγμα είναι οι παραλλαγές των λεξικών μορφημάτων όταν κλίνονται ή όταν πραγματοποιείται η διαδικασία της Παραγωγής (Derivation)

τρέχ-ω
έ-τρεξ-α

geh-en
ging
ge-gang-en

ή όταν πραγματοποιείται η διαδικασία της Παραγωγής (Derivation):

Katz-e
Kätz-chen

Hund-
Hünd-in
Hünd-chen

Τα μορφήματα που περιέχουν την ίδια πληροφορία ή έχουν την ίδια λειτουργία

– όντας στην πραγματικότητα όχι διαφορετικά μορφήματα αλλά για ένα μόρφημα που παίρνει διάφορες μορφές

ονομάζονται αλλόμορφα (Allomorphe – allomorphs)

Suffixe:

Kind-er

Hund-e

Auto-s

Katz-en

Himmel -0

Stämme:

geh-en

ging

ge-gang-en

Υπάρχουν όμως και μορφήματα που τυχαίνει να έχουν την ίδια μορφή αλλά να αντιστοιχούν σε διαφορετικές πληροφορίες. Η ομοιότητα μεταξύ τους είναι εντελώς τυχαία.

Kind-er

hart-härt-er

er (sie, es)

er-fahren

Τα μορφήματα αυτά ονομάζονται ομώνυμα μορφήματα - homonyme Morpheme.

Τα αλλόμορφα- Allomorphe που είναι παραλλαγές των λεξικών μορφημάτων όταν κλίνονται ή όταν πραγματοποιείται η διαδικασία της Παραγωγής (Derivation) εξαρτώνται από τους γραμματικούς κανόνες της κάθε γλώσσας.

Ειδικότερα, η μορφή του αλλόμορφου –Allomorphs εξαρτάται από το είδος της κατάληξης ή από το είδος του θέματος.

Η επιλογή της κατάλληλης **μορφής της πληροφορίας - γραμματικής ή λεξικής**

δηλαδή

η επιλογή του κατάλληλου **αλλομόρφου**

εξαρτάται από τους **γραμματικούς κανόνες** της κάθε γλώσσας.

Έτσι, στην περίπτωση της κλίσης – Flexion λέμε ότι κλίνεται κατά τον έναν ή τον άλλο τρόπο, όπως είχαμε μάθει στην Γραμματική.

Δεν επιτρέπεται να βάλουμε άλλη κατάληξη ή θέμα από αυτό που μας επιτρέπουν οι κανόνες.

ν αλλάζαμε τις καταλήξεις θα ήταν λάθος

Suffixe:

Kind-er

Hund-e

Auto-s

Katz-en

Himmel -0

Αν αλλάζαμε την μορφή του θέματος θα ήταν για διαφορετικό χρόνο

Stämme:

geh-en

ging

ge-gang-en

Η επιλογή ενός αλλόμορφου εξαρτάται από την παρουσία των μορφημάτων του περιβάλλοντος (συμπεριλαμβανομένων και των μηδενικών μορφημάτων – Nullmorpheme)

Συνεπώς, τα αλλόμορφα- Allomorphe που είναι παραλλαγές των λεξικών μορφημάτων όταν κλίνονται ή όταν πραγματοποιείται η διαδικασία της Παραγωγής (Derivation) ονομάζονται morphologisch bedingte Allomorphe.

Συνεπώς, τα αλλόμορφα- Allomorphe που είναι **παραλλαγές των λεξικών/γραμματικών μορφημάτων**

όταν κλίνονται ή όταν πραγματοποιείται η διαδικασία της Παραγωγής (Derivation)

ονομάζονται **morphologisch bedingte Allomorphe**.

Υπάρχουν αλλόμορφα- Allomorphe που έχουν την ίδια μορφή όταν γράφονται, αλλά προφέρονται διαφορετικά όταν εκφέρονται.

Η διαφορά στην εκφορά αφορά όχι τους γραμματικούς (μορφο-συντακτικούς) αλλά τους φωνολογικούς κανόνες μιας γλώσσας.

Συνήθως από τέτοιες λεπτομέρειες διακρίνουμε αν κάποιος είναι φυσικός ομιλητής (Muttersprachler) της γλώσσας ή όχι (Fremdsprache).

Για παράδειγμα, το «d» στην λέξη Bad προφέρεται «τ», λόγω του φωνολογικού κανόνα του Auslautverhärtung [ba:t]

ενώ το «d» στην λέξη baden προφέρεται «ντ» [ba:d]

Σε αυτή την περίπτωση, τα αλλόμορφα bad [ba:t]/ bad [ba:d] ονομάζονται phonologisch bedingte Allomorphe.